N Á R O D N Í N O V I N Y

duben 1974

Vycházejí vlastním nákladem českého národa, rozmnožují sami čtenáři. Rozšiřují se pouze mezi spolehlivými a důvěryhodnými přáteli; každé opomenutí může být trestáno. Časopis vychází pravidelně a je neprodejný.

KONEC JEDNOHO NADÝMÁNÍ

Pravidelní čtenáři čs. tisku mohou zpaměti jmenovat řadu karikatur, jimiž se naše sdělovací prostředky vysmívaly potížím Západu s energetickou krizí. Pyšně se nadymajíce, předstihovala se naše masová média, funkcionáři veřejní i služební smokvé pýchou, že nás nic podobného nepotká, ropy že je u nás díky SSSR dost, ceny že zůstanou pevné, omezení že nepřicházejí v úvahu. Svět motorů dokonce ústy svého šéfredaktora sebevědomě prohlásil, že "mluvit o zdražení benzínu v Československu mohou jen nepřátelé socialismu". Občana této podivné země přirozeně nepřekvapilo, když se takoví našli, a vůbec se nedivil, že se vloudili i do nejvyšších míst. Nejdřív si Gustáv Husák svolal svou juntu krajských tajemníků a uložil jim dbát nad zabezpečením klidu a potom sám ministr pověřený řízením Federálního cenového úřadu Michal Sabolčík to sdělil i lidu: benzin se zdraží, a hezky pořádně!

Toto sdělení, oznámené v předvečer aprílového žertování, bylo provázeno několika špásovnými argumenty:

1. že to nemá postihnout v podstatě naše obyvatelstvo /tak proč s tím hýbali?/
2. že na naši naftu jezdila cizí tranzitní doprava /ale těm to zdražili a tím to vyrovnali/
3. že je to pořád dobré, protože 90% ropy dostáváme ze Sovětského svazu /ale proč nemůžeme dostávat tedy všechnu - a ne dostávat, ale zcela řádně, jak to v každém obchodě je, ji platit - když z nejších novin dobře víme, jáá jsou tam nevyčerpatelná bohatá ložiska? Vždyt musíme investovat do tak rozsáhlých komplexů sovětského průmyslu, že přidat investice do naftových polí by už situaci podstatně nezhoršilo a mohli bychom kapitalistickému světu vytřít zrak?/
4. že aby se ušetřilo, budou úřední vozidla zkrácena o 10% spotřeby /což tedy činí právě to, co nám zlí kapitalisté zdražili a at si to tedy nechají, protože taky bude omezena ještě nejvyšší rychlost - ubozí soudruzi v šestsettrojkách! - a tím se zase ještě dál ušetří/
5. že se zahraniční turisté podíleli na našich nízkých cenách pohonných hmot /což je pravda, ale pak je jim to možno zdražit jako tranzitní nákladní dopravě - v Itálii mají cizí turisté taky jiné ceny benzinu - a bylo by po problému/
6. že ceny taxíků zůstávají stejné, ale "je třeba věci posoudit, spočítat, prokalkulovat a na příslušné úrovni přijmout potom opatření".

A tak Rada vzájemné hospodářské pomoci, která nás měla zachránit od otřesů, jež cloumají kapitalistickým hospodářstvím, se ukázala jaksi slabá, když pouhá desetina spotřeby nafty ze zemí kapitalistického chaosu /ale kterépak jsou to kapitalistické země, od nichž ropu kupujeme? Nejsou to náhodou naši přátelé z arabských zemí, kterým jsme doporučovali, aby těm kapitalistům konečně řádně zmáčkli tipec?/ vede u nás k osmdesátiprocentnímu zvýšení cen.

Navíc Sovětský svaz oznámil, že v nové smlouvě o dodávkách ropy bude už tuto surovinu účtovat za světové ceny – což vstoupí v platnost za necelých 9 měsíců. A pak tedy ne jen těch deset procent "z kapitalistických zemí", ale i těch 90 procent od našeho největšího přítele a pevné záštity naší budoucnosti budeme nakupovat několikanásobně dráž. A kalkulovat a propočítávat budou nejen taxikáři, ale i pekárny, mlékárny, zelenina atd., protože všude zde tvoří dopravní náklady značnou část režie, která se obráží taky v cenách. A ta režie bude teď vyšší. Myslíte, že ceny zůstanou stejné? To se nyní bude sice všelijak zaobaleně tvrdit, ale nevěří tomu ani senilní soudruh president.

Žertovných faktů je samozřejmě víc, i když nebyly u nás publikovány. Zatímco profesionální revolucionáři z KSČ hřímali na veřejných schůzích, jak energetická krize otřásá kapitalistickým řádem, Sovětský svaz, aby to tomuto nenáviděnému řádu moc neublížilo, honem stavěl – přes Československo a s naší technikou, které se pak nedostávalo jinde – mezinárodní plynovod do západního Německa a západní Evropy. A nejen to: je podepsán už obrovský obchod na další plynovod k pobřeží Tichého oceánu, kde se bude plyn zkapalňovat a dlouhodobě dodávat do Japonska a USA. Soudruzi jdou na to zásadně z třídních pozic, což se ukázalo i za nedávné stávky britských horníků, která vedla ke svržení konzervativní vlády: zatímco moskevská Pravda velebila obětavost stávkujících, k sovětské lodi vozily do anglických přístavů sovětské a polské uhlí, než to zatrhli – ne v sovětském politbyru, jak by se nějaký naivní soudruh mohl domnívat, ale – sami angličtí dokaři. Protest proti tomuto stávkokazectví byl zveřejněn i v anglickém levicovém tisku.

Husákova junta k pátému výročí uchvácení moci dala tedy poddaným první z řady dárků, jež má po dosavadních ekonomických námluvách nachystány: jedná se už o úpravě cen některých dovážených potravin /káva, kakao atd./ a o cenovém vyrovnání vlněných výrobků. Nejsme sami, ke zdražení došlo v Maďarsku, v Polsku stoupla cena benzinu až na 11 zlotých, ke změnám cenové hladiny došlo i v Bulharsku. Internacionální solidarita zemí RVHP se opět osvědčila. Nadýmání přešlo, zůstal puch.

ČESKÝ BUDITEL VE FRANCII

Jiří Hájek, t.č. šéfredaktor Tvorby, byl poslán rudnou stranou v únoru t.r. na turné do Francie, aby tamním intelektuálům, hlavně těm, již jsou současně i členy francouzské komunistické strany, promluvil do duše a přiměl je ke změně stanoviska vůči Československu, přesněji řečeno: vůči Husákovu režimu a jeho kulturní politice, jež žije v povědomí světa jako "Biafra ducha". Hájek si na tuto cestu přinesl několik odhalení, jež způsobila v auditoriu trochu jinou veselost, než si představoval, ale stěží nějakého inteligenta přiměla k tomu, aby posuzoval Husáka jako spasitele. O Dubčekovi Hájek prohlašoval, že to byl playboy, neboť prý měl ve skříni připraveno 900 kravat. A o Milanu Kunderovi, jehož román "Život je jinačí" dostal ve Francii cenu, řekl, že to není žádný spisovatel, ale erotoman, který nemyslel na nic jiného, než na orgie se studentkami. Na dotazy o osudu spisovatelů a novinářů odpovídal vyhýbavě; na otázku o Palachově hrobě vůbec ne. Prý neví. Devizová cesta se prostě nevyplatila.

ŽIL NADARMO... 2.

V naší veřejnosti se hodně diskutuje o dopisu, který poslal ženě po Josefu Smrkovském Alexandr Dubček. Uveřejňujeme dopis pro informaci v plném znění, a protože zřejmě plní i jistý konkrétní účel, nechceme ho nijak komentovat:

Bratislava, 18.1.1974

Vážená súdružka K. Smrkovská,

predovčerom som sa dozvedel, že viedeňská tlačová agentúra oznámila, že s. Jozef Smrkovský umrel. Až dnes napoludnie som dostal telegram, oznamujúci, že pohreb sa koná dnes v 17,oo hod. Veľmi ma zarmútila táto správa, tým viac, že sa dožil iba 63 rokov svojho života. Dodnes som nevedel, kedy a kde bude pohreb. Poslal som, pre krátkosť času, iba krátky telegram. Dúfam, že si ho obdržala. Ešte touto formou vyjadrujem Tebe, vážená súdružka, úprimnú sústrasť nad stratou súdruha Smrkovského, človeka, ktorý celý svoj ťažký a zložitý život zasvätil strane, robotníckej triede a ľudu v boji za víťazstvo socialistickej revolúcie a výstavbe socializmu.

Nikto nie je bez nedostatkov, ani on, bol však tiež iba človek. Pri tejto príležitosti chcem vyjadriť to, čo je pri posudzovaní človeka-komunistu, funkcionára a štátnika to najdôležitejšie, to, čo bolo rozhodujúce a určujúce v jeho živote a práci. Umrel pozbavený členstva v strane, ale bol a zostal komunistom.

V jeho živote išlo predovšetkým o nezištný a húževnatý boj proti buržoázii, za oslobodenie našej vlasti spod fašistickej okupácie a za pevné spojenectvo so Sovietskym zväzom. Prejavil to ako vedúci činitel ilegálnej Českej národnej rady a v aktívnej príprave a priebehu Pražského povstania. K tomu ho nepriviedla náhoda, ale cielavedomosť od vstupu do KSČ v rokoch buržoáznej republiky. Ako pokrokový robotník-proletár našiel v strane svoje miesto. Tento inštinkt a rozumové poznanie ho viedli v zápase robotníckej triedy s buržoáziou o sociálnu a národnu slobodu. Vedel, kde je jeho miesto i v období socialistickej výstavby. Neúnavne pracoval ako radový funkcionár až po vládne orgány. Jeho vieru v socializmus a stranu nezlomili ani päťdesiate roky, kedy i jeho postihlo porušovanie straníckych princípov a socialistickej zákonnosti. Zdravý rozum a sila vole strany napravili i túto tragickú stránku jeho života a dejín strany.

Ako člen vlády opäť našiel svoje miesto pri riešení dozrelej krízi v strane a spoločnosti, v období prebojúvania zásad vnútrostraníckej demokrácie a toho, čo sa obecne nazývalo pojanuárová politika strany. Bol vysokým straníckym a štátnym činiteľom.

Tragédiu osudu snáď napĺňuje i to, že jeho niekdajší priateľ a spolupracovník z obdobia po januári 1968 G. Husák, po apríli 1969 postupným kurzom k návratu osobnej moci, vznášal proti nemu obvinenia, až k jeho opätovnému vylúčeniu z radov KSČ. Nebolo mu ponechané ani to, čomu slúžil po celý život - členstvo v strane. Opäť, ako mnohí iní, dostal nálepku "nepriateľ strany, ľudu, robotníckej triedy, internacionalizmu a republiky". Je to tragédia a nie iba jeho...

Áno, zomrel bez členstva v strane, ale nie ako nepriateľ ľudu. Verím, že bol a zostal komunistom.

Viem si predstaviť zložitosť Tvojho stavu v súvislosti s obstaraním pohrebu. Zažil som to pred 1 a 1/2 rokom, keď mi umrela mama, nie dlho po jej pozbavení členstva v strane. Jej najväčším "previnením" bolo, že nemohla prijať názor a obvinenia voči mne vznesené, z protistraníckosti. Strana sa k nej nehlásila ani po smrti, Svaz protifašistických bojovníkov neprejavil o pohreb záujem a Zväz žien na naše oznámenie tiež nereagoval - v cirkvi nebola. Nakoniec naše úprimná vďaka patrí nočnému strážnikovi-aktivistovi pohrebnej služby za jej odprevadenie na poslednej ceste v bratislavskom krematoriu.

Pri mojej žiadosti o uloženie urny v mojej rodnej obci Uhrovci som zas bol vyrozumený, aby sa to nekonalo za účasti verejnosti. Urnu som uložil na na cintoríne so synom Petrom, v časných ranných hodinách. Možno i táto skutočnosť ma vedie k tomuto obsiahlejšiemu listu v pohľade na život s. Smrkovského. Verím, že išlo predovšetkým nie o otváranie cesty "návratu ke kapitalizmu", ale o neobmedzenú a ničím nepodmienovanú vnútrostranícku demokraciu, upevnenie dôvery ľudu a robotníckej triedy v revolúčnu silu a tvorivosť strany a jej väčšiu priťažlivosť pre naše nastupujúce generácie. Chápal a videl i on naše spojenecké zväzky, čo v svojom živote i prakticky dokázal. Išlo nám predovšetkým o správnejšiu, nie šablonovitú aplikáciu marx-leninizmu v podmienkách budovania vyspelej socialistickej spoločnosti, berúc plne do úvahy platnosť všeobecných princípov socialistickej výstavby, ale s rovnakou vahou a dôslednosťou rešpektovania zvláštností, ktoré sú vlastné každej krajine - stupeň vývoja, psychika, historický vývoj našich národov... Vieš dobre, ako tisíce iných členov strany, a s. Smrkovský to tiež chápal, že strana, ÚV KSČ začal riešiť v Januári a v pojanuárovom období príliš mnoho nahromadených ťažkých a zložitých problémov vo vnútri strany i v spoločnosti. Bola to objektívna nutnosť, a to práve preto, aby nenastali "maďarské udalosti". Riešenie problémov sa nemohlo diať vo vzduchoprázdnom priestore. Preto nie náhodou, ani nie z našej nedbalosti, ale celkom zákonite, nezávisle na vôli toho, alebo iného, popri tomto veľkom, zdravom a nutnom pohybe strany /obecne nazývanom pojanuárová politika.../, v tomer naprostej podpore ÚV KSČ a vedenia strany drtivou väčšinou straníckych más a ľudu, vynorili sa i v strane a ľudu cudzie a nepriateľské hlasy a tendencie. Za stavu, že vedenie strany nezradilo záujmy KSČ, ľudu, spojenectva a internacionalizmu, a to sa vzťahuje aj k s. Smrkovskému, čo je aj pravda nezradila /pravda môže byť iba jedna - to je obsah, kategória a nie iba názov.../, a potom nepriateľské sily nemali vyhliadku na úspech a svoje praktické uplatnenie. Dodnes sa nemôžem vyrovnať s myšlienkou, že spojenci museli dostávať neobjektívne, skreslené informácie o riešení problémov v KSČ a spoločnosti, o pomere síl, ktoré tak výrazne práve v pojanuárovom období hovorili v prospech postupu ÚV KSČ a vedenia strany a štátu. Obdobne nepravdivo a skreslene zrejme informovali o vedení strany a najmä o jednotlivcoch, čím vzbudzovali obavy o sile a schopnosti riešiť problémy vnútornými silami. V mnohom k tomu snáď prispeli tí, čo sa nemohli vzdať strane cudzích, sektárskych metód práce, strácali, alebo stratili pracovnú spôsobilosť, dôveru a osobnú pozíciu, a to všetko videli ve svetle strácania vedúcej úlohy strany.

Žiaľ, značnej časti straníckych funkcionárov vyhovuje nahradzovať vedúcu úlohu strany komandovaním, psychozou vynútenej slepej poslušnosti. To sa po apríli 1969 postupne podarilo obnoviť. Ich hesla "nepojdeme k návratu do predjanuárového obdobia" boli iba Potemkinovou dedinou. Siahlo sa na sociálnu existenciu, na školu, zamestnanie... V takej atmosfére je najväčšie nebezpečenstvo uplatnenia mnohých kariéristov. Systém osobnej moci zhora až nadol i deď s inými osobami, a mnohokrát s tými istými, opäť našiel svoje uplatnenie. Mnohým zrejme neišlo o nápravu a tvorivé rozvinutie politiky a straníckej práce, ale nahradiť jedných druhými a všetko ostatné v strane, masových organizáciách, v kultúrnom živote, v ekonomike pôjde bez nápravných opatrení. Stratilo sa to, čo je v práci strany leninského typu najdôležitejšie - dôvera más v stranu, vedenie a priťažlivosť politiky strany, ktorá má priniesť so sebou povznesenie iniciatívy a aktivity jednotlivca a más k všestrannému rozvoju socialistickej spoločnosti. To sa dá dosiahnuť iba na základe dobrovolnosti, presvedčovania a poznania politiky strany najširšími masami. A nám, ako s. Smrkovskému, išlo predovšetkým o takéto uplatnenie vedúcej úlohy strany a nie pozbaviť stranu jej vedúceho postavenia v spoločnosti a tým viac nie o pozbavenia robotníckej triedy, tohoto rozhodujúceho nástroja v socialistickej revolúcii a v socialistickej výstavbe, ako sa to predestiera v "poučení"...

Píšem list takéhoto obsahu vo vedomí, že je adresovaný Tebe, ako človekovi, ktorý žil a rástol po dlhé roky so stranou. Je písaný v snahe zmierniť Tvoj žiaľ a zármutok v dobe pre Tebe najťažšej, keď s. Smrkovský odišiel bez účasti strany, ktorej zasvätil celý svoj život. Chcel som týmto listom vyjádriť, že nežil nadarmo.

Buď i Ty pevná vo viere, že umrel nie ako zrádca strany, ale ako komunista. Príjmi moju i manželkinu sústrasť. Isto si vieš predstaviť, že i moja manželka nemá so mnou život ľahký. Žijeme pošpinení, proti čomu niet obrany. To je hádam to najtragickejšie na celom dianí. Manželku tiež vylúčili zo strany. Nezanevreli sme na stranu; jej hnutie a ideje sú silnejšie ako prekážky na jej ceste vpred. Neklesli sme na duchu.

Česť pamiatke Jozefa Smrkovského!

A. Dubček

POKOJ POPELU JEHO

Desátého nebo jedenáctého března byla uloupena z rodinné hrobky v Praze na Olšanech urna s popelem Josefa Smrkovského. Okolnosti jsou tak pozoruhodné, že stojí zato je zaznamenat. Paní Katrin Smrkovská, která se těžce zotavovala z šikanování, jemuž byla vystavena kolem pohřbu svého manžela, odjela na několik dní na odpočinek k přátelům do jižních Čech. Několik hodin po návratu do Prahy byla vyzvána příslušníkem VB, aby se ihned dostavila do úřadovny v Konviktské ulici a odtud ji poslali na Státní bezpečnost do Bartolomějské. Tam ji vlídní hoši v civilu zahrnuli výčitkami: "Kde jste paní Smrkovská, kudy se jezdíte, proč si nehlídáte urnu svého manžela? Vy nevíte, že byla ukradena?" Pro paní Katrin to byl šok. Ztratila na několik chvil vědomí, a sesula se. Když ji přivedli k vědomí, estébáci jí s úsměvem oznámili, aby si to tak nebrala, že urnu už našli.

Sdělili jí, že objevili schránku s popelem na záchodě Vindobony na trase Berlín-Vídeň a podařilo se jim ji v poslední chvíli zachránit před zavlečením. Když se dívala nevěřícně, předložili jí fotodokumentaci /nebylo by pro ně ostatně problémem předložit jí fotografie, na nichž je urna ukryta na kazatelně ve svatém Vítu, nebo zastrčena ve výklenku vrat amerického velvyslanectví/. A pak spustili: že asi přátelé chtěli zavléct urnu Smrkovského za hranice a tam udělat nový pohřeb a demonstraci, při níž by se ostouzelo Československo atd. Vyjádřili také přesvědčení, že za tímto činem stojí někteří z účastníků malého pietního shromáždění, které se sešlo na hřbitově při příležitosti uložení urny zanedlouho po pohřbu žehem. Trvali na tom, aby jim svojí spoluprací pomohla najít pachatele, který je jistě mezi smutečními hosty. A vytáhli také hned další fotodokumentaci, neboť při té příležitosti byl náhodou na hřbitově jeden příslušník, který tam udělal několik snímků. Paní Smrkovská prý jim nyní má jednotlivé osoby identifikovat, říci jim jména lidí, kteří na snímcích jsou, aby si mohli prošetřit, jestli některý z nich nemá nějaké podezřelé spojení do ciziny. Toto jednání už Katrin Smrkovskou nerozrušilo: obvinila skutečné strůjce loupeže z nejapné lži a podlého vandalství a žádala, aby jí urnu neprodleně vrátili. Byli udiveni, že s nimi nechce spolupracovat a doporučili jí, aby si urnu uložila doma, jednak, aby ji zase někdo neukradl a jednak, aby se nestala záminkou k manifestacím, demonstrativnímu kladení květin a vyjadřování sympatií. Urnu prý už nemají, uložili ji na hřbitovní správě.

Paní Smrkovská odjela na hřbitovní správu, ale tam urna nebyla a zaměstnanci se ustrašeně vymlouvali, že o ní nic nevědí. Jela tedy zpět na Stb, kde jí řekli, že urna je na ústřední hřbitovní správě. Ale do konce března ji pozůstalí nedostali a pořád se neví, kde urna skutečně je, ani zda ve schránce, kterou možná nakonec dostane, bude skutečně popel jejího muže. Ti, kdo četli zprávu tzv. Pillerovy komise, si dobře pamatují, jak estébáci rozhazovali po silnicích středních Čech s cynickými průpovídkami popel popraveného Slánského, Geminders, Clementise a jiných. A ti, co zprávu nečetli, si snad aspoň pamatují, jak příslušníci bezpečnosti několikrát zhanobili hrob Jana Palacha, jak nakonec zabarikádovali poslední místo jeho odpočinku a vynutili si exhumaci pozůstatků, které také zmizely. Mocipánům v okupovaném Československu nevadí jen stateční živí, ale i mrtví. Ti snad ještě víc.

HONBA ZA TESTAMENTEM

Estébé pilně vyslýchá lidi z okruhu přátel a známých Josefa Smrkovského. Hledají - zatím marně - jeho politický testament, o němž jsou přesvědčeni, že ho Smrkovský u některého ze svých přátel zanechal a chtějí zabránit, aby byl v cizině zveřejněn.

ČISTKY POKRAČUJÍ

Z vysokých škol, z kulturních institucí, z rozhlasu a televize se koncem března vyhazovala dlouhá řada lidí - i vyškrtnutí, kteří si mysleli, že mají nejhorší už za sebou, dokonce i nestraníci, kteří byli v roce 1968 nějak činní. Střední funkcionářské kádry to vysvětlovaly tak, že se má do pátého výročí nastoupení Husákova vedení /19. dubna/ udělat všude čistý stůl. To je ovšem plané uklidňování: dokud bude tato garnitura u moci, bude se čistit pořád, třeba i mezi dnešními členy strany. Husákova junta se necítí sama jistá a bude chtít odstraňovat všechny, v nichž bude vidět ohrožení svých pozic. A už dopředu ji straší dohoda o uvolnění v Evropě, kdy mají vycházet a být všude volně k dostání tzv. Evropské noviny /Bilak: to můžeme hned dovolit Svobodné Evropě, aby si zařídila úřadovnu na Václavském náměstí/ a kdy se nositelé nejrevolučnější ideologie obávají, že jejich poučky neobstojí ani v konfrontaci se skutečností, ani v měření s jinými názory.

PŘÁTELSKÉ UPOZORNĚNÍ

Na Pankráci, nedaleko nové stanice metra naproti Nejvyššímu soudu, existuje už nějakou dobu výzkumný ústav, který nese jméno Ústav pro využití výpočetní techniky v řízení. Je vybaven špičkovými západními počítači a tuto techniku využívá v řízení tak, že sleduje veškerou korespondenci, kterou vedou naši občané s cizinou - aktivní i pasivní. Všechny adresy a spojení se zaznamenávají do počítačové paměti, každý je evidován a jeho styky jsou k dispozici pro různá vyhodnocení. Do sklepních prostor zajíždějí plná nákladní auta s poštou, která se eviduje. Je třeba, aby s tím každý počítal. Ústav je ve správě Stb a jeho zaměstnanci jsou podle toho také placeni a mají různé výhody.

SANATORIUM TŘEBOTOV

U silnice mezi Radotínem a Berounem je dávné sanatorium pro plicně choré. Je také tak dosud označeno, ačkoli jeho nájemcem je bezpečnost, která tam odváží všechny navrátilce z ciziny, kteří využili tzv. amnestie a vrátili se do Československa. Sanatorium je jejich prvním ubytováním, přicházejí tam dříve než domů a bývají tam zadrženi až tři a i čtyři neděle. Zkušení soudruzi je trpělivě vyslýchají, zaznamenávají všechny jména lidí, s nimiž se za hranicemi setkali, jejich popis i jejich vlastnosti, jež by mohla využít naše špionážní služba nebo kontrarozvědky. Někteří odcházejí odtud k soudu - ti, kteří zapomněli na některé své výroky v cizině, o nichž už někdo před tím referoval - neboť amnestie se vztahuje pouze na pobyt v zahraničí, ale ne na myšlenky, řeči a činy, které se třeba naší straně a vládě nelíbí.

BRUNO KÖHLER REAKTIVOVÁN

Bruno Köhler, kdysi všemocný vládce kádrového oddělení na ÚV KSČ a později usvědčený padělatel materiálů, na jejichž podkladu byla popravena a vězněna dlouhá ředa lidí, byl až donedávna v důchodu. Nyní si ho Stb angažovala jako zkušeného poradce do zvláštního odboru, který se zabývá pouze tzv. bojem proti pravici. A tak je Němec Bruno Köhler opět ve svém živlu.

TRAPAS V RODINĚ

Karol Šiška je vážený člen Slovenské akademie věd a člen presidia ČSAV s prudkým kariérovým rozletem; Vasil Bilak je člen předsednictva ÚV KSČ, tajemník a sovětský agent. Karolko má syna, Vasilko dceru - ratolesti se zasnoubily a syn akademika Šišky stál na počátku další oslnivé kariéry, protože budoucí tchán ho poslal jako tajemníka velvyslanectví do Londýna. Avšak zbaven neustálé péče strany a Vasila Bilaka, rozhlédl se mladý Šiška po světě a zjistil, že v Československu nebude přece jen asi všechno v pořádku; v březnu požádal o asyl. I byl veliký poprask, protože Sověti se zlobili, jak že to kádrujeme lidi, kteří pak zůstávají venku a žádali, aby se ÚV KSČ podíval taky na toho, kdo tam mladého Šišku poslal, protože kdoví, jestli to nebyl záměr atd. Bilak byl v úzkých a rozhodl se k radikálnímu zákroku: přes noc opatřil starým Šiškovým pas, výjezdní doložku i vizum, ať honem jedou do Londýna a synovi domluví. Šiškovi letěli a přiletěli právě včas, neboť syn pořádal tiskovou konferenci. Ctihodný akademik vstal a chtěl syna už svou přítomností zabrzdit - ale jaksi nezabrzdil. Snoubence Bilakovy dcery před otcovskou autoritou nezakolísal, rodiče přítomným představil a pra-

vil: "Bohužel jsem si jich přestal vážit. V srpnu 1968 mluvili úplně jinak než teď, stali se z nich pokrytci, kteří vyměnili teplé místečko a funkce za čest. Nerozumíme xx si už." Syn byl dokonce připraven citovat některé minulé výroky svého otce, ale otec nečekal, na ideologické střetnutí nešel, pravdu strany nehájil. Zbaběle opustil místnost. Do Československa se Šiškovi vrátili bez syna i bez snoubence a Vasilko Bilak z toho má teď zamotanou šišku. Neměl by si to tak brát - není jediným funkcionářem, který má syna, ceru, nebo příbuzného venku.

JEVTUŠENKO ZLOBÍ

Po Solženicynovi vyvezl Sovětský svaz za hranice také spisovatele Viktora Někrasova a vnuka bývalého ministra zahraničí, mladého Litvinova. Je to osobitý způsob, jak se zbavovat opozice, jenže opozice stále více roste, je hlasitější a odvážnější a přidávají se k ní i lidé, do kterých by to člověk nikdy neřekl. Svědčí o tom i dopis, který uprostřed února poslal do moskevského rozhlasu básník Jevtušenko. Protože věděl, že nebude večerně předčítán, dal jeho kopii i zahraničním dopisovatelům i sovětskému Samizdatu. Dopis svědčí o posunu myšlení i u konformních lidí, kteří si dosud jen zahrávali s myšlenkou na vlastní názor. Uveřejňujeme ho v plném znění podle ruského originálu:

Dopis posluchačům sovětského rádia a televize

Milí přátelé,

jak jste asi četli ve svých televizních programech a na plakátech v moskevských ulicích, byl připravován na 16. února koncert z mého díla ve Sloupové sále. Koncert měl být vysílán televizí a rádiem po celé zemi. Byl plánován jako jakýsi přehled mé více než dvacetileté práce v sovětském básnictví - měly být předneseny nejlepší z mých písní, které si získaly všeobecné uznání a na které jsem velmi hrdý, jako "Chtějí Rusové válku?", "Šostakovičovo Oratorio", "Poprava Stěpána Raina" aj. Nejlepší sólisté, soubory a hudební tělesa naší země měli vystoupit. Dlouho a poctivě se připravovali na tento koncert. A já jsem si přál, aby tento koncert byl nejen mým osobním festivalem a festivalem pro mé přátele, hudebníky a skladatele, ale aby to byl také festival pro miliony lidí dívajících se na televizi a poslouchajících rádio.

Dělníci, inženýři, studenti čekali netrpělivě na můj koncert u svých rádií a televizorů a přáli mi úspěch. To dosvědčuje množství dopisů a telegramů ze všech koutů země. Avšak můj koncert se už v televizních a rozhlasových pořadech dnešních novin /16. února/ nevyskytuje. Minulou noc viselo na dveřích Sloupové síně oznámení, že koncert se nekoná, koncert, na nějž byly lístky prodány už téhož dne, kdy byly dány do prodeje. Můj byt je doslova ohlušen ustavičnými telefonními dotazy: "Co se stalo?"

Básník nemá mít tajemství před čtenáři, a proto považuji za svoji povinnost vysvětlit, co se stalo.

12. února se vyskytly v Moskvě pověsti, že Solženicyn byl zatčen. Zpráva mnou otřásla. Snažil jsem se té zprávě nevěřit a volal jsem proto KGB. Bylo mi řečeno: ano, byl zatčen. Byl jsem krajně vzrušen nad osobním osudem spisovatele a nad veřejnou reakcí k tomuto zatčení. Poslal jsem okamžitě telegram ústřednímu výboru strany na jméno generálního tajemníka, v němž jsem zdvořile, bez ostrých výrazů, projevil své obavy o osud spisovatele a také k tomu, jaký vliv to může mít na prestiž naší vlasti. Nevěděl jsem tehdy ještě, že ve věci Solženicyna bylo už rozhodnuto s konečnou platností. Věděl jsem jen jedno: byl zatčen. Se svými pochybami jsem se obracel nikoli na vládu cizího státu, nikoli na Spojené národy, ne na zahraniční korespondenty, ale s velkou důvěrou na vedení má země v přesvědčení, že toto je nezcizitelné právo každého sovětského občana, který dbá o blaho své vlasti.

Ve svém telegramu jsem dokonce zdůraznil, že nesouhlasím s mnohými stanovisky Solženicyna. Nicméně jako odpověď na moji upřímnou a důvěrnou výzvu následovalo drsné a pokořující potřestání. Nevím, kdo za to nese odpovědnost, ale můj koncert byl zrušen. Byl jsem povolán do sekretariátu Svazu spisovatelů, kde už věděli o mém telefonickém rozhovoru a o mém telegramu. V rozhovoru byly mé činy nazvány "nedůstojným vydíráním" a bylo navrženo, abych veřejně Solženicyna odsoudil, což jsem odmítl. Na moji otázku, proč byl můj

koncert odvolán, bylo mi řečeno, že vedení Svazu spisovatelů nebylo informováno, ale jeden z úředníků sekretariátu poznamenal, že to bylo správné. Nedvojsmyslně bylo vyjádřeno mínění o "pochybnosti" mé politické tvářnosti. Tak je pochybná politická tvářnost básníka, který napsal píseň "Chtějí Rusové válku?", který chválí hrdinství našeho lidu ve Velké vlastenecké válce, "Bratská hydroelektrárna", v níž se hovoří o pracovních úspěších dělnické třídy, "Kazanská universita" o revolučních tradicích Ruska, verše o Vietnamu, o krvavých událostech v Chile.

Vím, jak takové výroky o "pochybnosti" politického profilu básníka obvykle končí - jsou následovány pokusy zdiskreditovat ho různými metodami. To není nic jiného než začátek pokusů zdiskreditovat mé básně jako celek odvoláním koncertu, který měl shrnout mé tvůrčí dílo, jež je hlavním obsahem celého mého života.

Jednou, když jsem byl ještě mladý, byl jsem podroben "brainwashingu". Snažili se mne přimět, abych vystoupil a "odhalil" Pasternaka. Třebaže jsem tehdy zdaleka nerozuměl jeho románu /Doktor Živago/, odmítl jsem tehdy vystoupit na schůzi, protože jsem si vážil tohoto velikého básníka a přes své mládí jsem chápal, jaká škoda byla způsobena naší literatuře vyloučením Pasternaka ze Svazu spisovatelů.

Později, v roce 1963, bylo mi navrhováno, abych vystoupil a "odhalil" své přátele, mladé výtvarníky, na schůzi s vládou a inteligencí. Ujal jsem se slova, ale jen proto, abych je hájil, protože jsem byl tohoto názoru, že to jsou talentovaní hledající lidé a také proto, že jsem předvídal možné smutné konce tohoto skandálu.

Nakonec se ukázalo, že to bylo správné, ale už v těch dvou případech jsem pocítil na vlastní kůži, jak velice je byrokracie podrážděna naprosto upřímnými pokusy postavit se na obranu někoho.

Koho ale potřebuje náš lid? Ty spisovatele, kteří automaticky napíší a podepíší všechno, co se jim řekne? Nebo ty spisovatele, kteří, stojíce na pozicích socialismu, nicméně považují za své právo mít vlastní názory na výhody pro socialismus u různých akcí.

Dokázal jsem příslušnost k myšlenkám socialismu nejen ve svých verších, ale také ve svých veřejných vystoupeních v zahraničí, když mladí fašističtí pohůnci mě napadali na podiu a snažili se mne stáhnout dolů. Nyní se dějí pokusy stáhnout dolů mé básně z mého vlastního rodného sovětského podia.

Za co? Je to protistátní, odvolat se důvěrně k vlastnímu státu? Ne, nesouhlasím s mnoha názory Solženicyna v knize "Archipelag Gulag", kterou jsem četl. Nesouhlasím zejména s kapitolou o generálu Vlasovovi. Ale v té knize jsou strašné dokumentární stránky o krvavých zločinech stalinské minulosti. Ať jsou Solženicynovy chyby jakkoli veliké, krvavé chyby stalinské minulosti se s nimi nemohou měřit. A řekli jsme našemu lidu všechno o těch krvavých přehmatech? Teorie o záplavě "lágrové literatury", která prý zaplavila stránky našich časopisů, je vymyšlena. Ve skutečnosti jen několik knížek spatřilo světlo světa , včetně "Jednoho dne v životě Ivana Denisoviče" a určitý počet básní, mezi nimi moje poéma "Stalinovi dědici". Potom však tato díla už nikdy nikde nebyla přetiskována, zatímco stalinské přehmaty byly uměle přemalovány a dějiny byly překroucery přikrašlováním.

Je to nebezpečné zejména pro duševní zdraví naší mládeže, protože mladý člověk, který nezná skutečnou historii, nebude schopen vidět dnešek v jeho pravém světle. Rád bych uvedl příklad: loňského roku, u táborového ohně na Sibiři, připila mladá dívka, asi 18letá studentka, Stalinovi. Otřáslo to mnou. "Proč?", ptal jsem se. - "Protože tehdy každý ve Stalina věřil a se svojí vírou dobyli vítězství", řekla. - "A víš, kolik lidí bylo v letech Stalinovy vlády pozatýkáno?", ptal jsem se. - "No, asi 20 nebo 30 lidí", řekla. Studenti, kteří seděli kolem ohně a byli asi stejného věku, odpovídali, když jsem jim kladl stejnou otázku: "Asi 200", řekl jeden chlapec. - "Možná 2 000", řekla jiná dívka. Jen jeden student z těch 15 nebo 20 řekl: "Zdá se mi, že asi 10 000". Když jsem jim řekl, že toto číslo se udává nikoliv v tisících, ale v milionech, nevěřili mi. "Četli jste mou báseň "Stalinovi dědici", ptal jsem se. "Opravdu jste napsal takovou báseň", zeptala se prvá dívka. "A kde byla otištěna?" - "V Pravdě, v roce 1963", odpověděl jsem.

– "Ale tehdy mi bylo jen osm let", odpověděla poněkud v rozpacích. Tehdy jsem si najednou uvědomil více než kdy jindy, že mladá generace opravdu nemá prameny, z nichž by se poučila o tragické pravdě oné doby, protože o ní nemohou číst v knihách a učebnicích. A když už jsou uveřejněny v našich novinách články o hrdinech naší revoluce, kteří zahynuli za stalinské represe, pak se mlčky přejde příčina jejich smrti. V knize /básníka Osipa/ Mandelštama, která byla právě vydána, není nejmenší zmínky o tom, jak zahynul – po mučení v lágru.

Pravda je nahrazována potlačováním, ale potlačování je ve skutečnosti lží. Ruský lid má krásné přísloví: Lež je jako lusk. Schovává konce ve vodě, ale vyneří se střed. Schovává střed, vykouknou konce. Disparita mezi dějinnou skutečností a popisem historie v knihách vede naši mládež jen ke ztrátě víry a k cynismu, zatímco my víru potřebujeme, ale opravdovou víru, spočívající jen na pravdě. Náš lid, který dokázal mnohokrát své vlastenectví se zbraní v rukou i při práci, zaslouží, aby se mu řeklo poctivě jak o minulosti, tak o přítomnosti.

Avšak naše literatura se dosud sama nedovedla vyslovit o chybách minulosti. Uměle se jí v tom bránilo, a v tom právě vězí tragická nepřirozenost skandalózní situace, jež vybuchuje uvnitř literatury a kolem ní. Jednou jsem podepsal dopis se žádostí, aby se nezačínal proces proti Sinjavskému a Danielovi /kteří byli souzeni v roce 1966 za to, že publikovali své knihy v zahraničí/ nikoli proto, že jsem sdílel jejich názory, nýbrž proto, že jsem se domníval, že tento proces by nebyl v zájmu naší literatury a naší země. Potom jsem napsal dopis lidovému soudu na obranu spisovatele Marčenka se žádostí, aby nebyl souzen jako zločinec za svoji knihu. V obou případech jsem se cítil povinen napsat tyto dopisy z ohledu na humanitu a na prestiž naší vlasti. Nemýlil jsem se, oba případy, zejména prvý, vyvolaly takovou negativní reakci, že to překročilo moje nejhorší očekávání.

A dvakrát jsem se obracel na vedení Svazu spisovatelů ve věci Solženicyna; poprvé, když se začal rozvíjet skandál s "Pavilonem rakoviny". Žádal jsem, aby byl publikován. Podruhé jsem je žádal, aby se nedopouštěli přehmatu chvatným vypovězením Solženicyna ze Svazu spisovatelů. Nicméně mému přípisu se nejen nedostalo pozorného, dobře míněného pročtení, naopak, několikrát byly citovány jako chyby, kterých jsem se dopustil.

Proč? Je to chyba, postavit se na obranu někoho? Či je to dokonce "nedůstojné vydírání"? Proč se má trestat důvěrný přípis vlastní vládě? Čestná sovětská spisovatelka Lydie Čukovskaja byla vyloučena ze Svazu spisovatelů. – Proč? Jen proto, že se postavila na obranu Solženicyna. Spisovatel Vladimír Kornilov hájil Lydiu Čukovskou a pokud vím, až dosud už dvě nakladatelství zrušila vydání jeho překladů jen proto, že ji podpořil. Vladimíru Vojnovičovi, jinému talentovanému spisovateli, bylo pohrůženo, že bude vyloučen. Je možné, že začnou-li ho někteří hájit, budou také potrestáni. V takovém případě ztrácíme postupně všechny spisovatele. Má takovéto zacházení s lidmi něco společného s principy socialistické demokracie? Zákon socialistické společnosti říká, že člověk je člověku přítelem, a nikoliv vlkem svému bližnímu. Morální zákon socialistické společnosti spočívá právě v obraně lidí. Naší povinností je hájit ty, kdo zahynuli ve stalinských táborech, protože oni sami už mluvit nemohou. Naší povinností je hájit žijící, kritizovat a pomáhat identifikovat správnou cestu, jestliže dělají chyby. Ale administrativní metody a surový nátlak nejsou prostředkem přesvědčení. Mohou jedině vyvolat odpor.

Mluvím z hloubi svého srdce a mohu říci s čistým svědomím, že jsem pro vlast něco udělal. Tento dopis píšu ne proto, abych hájil sám sebe, ale spíše abych hájil zájmy sovětské literatury.

Můj šestiletý synek Péťa se dlouho těšil na koncert. Slíbil jsem mu, že ho vezmu s sebou. Dnes se mě ptal: "Tatínku, proč ti ten koncert zakázali?" Dověděl se to už od svých přátel ve škole a teď mu to řekli i rodiče. Třebaže je stále ještě velmi malý, je to už muž a já jsem mu řekl pravdu. To je jediná cesta, jak vychovávat děti.

Jevgenij Jevtušenko